

Grundprincip for brug af sprogmodeller på Rysensteen Gymnasium

Sapere aude

Sapere aude, som betyder 'Hav mod til at bruge din egen forstand', var oplysningstidens valg-sprog formuleret af Immanuel Kant for 250 år siden. Valgsproget italesætter, at det er viljen og modet til at bruge ens egen forstand, der gør os myndige. Netop denne vilje og dette mod til at bruge ens egen forstand kan i høj grad kobles til en aktuel dannelsesforståelse og de dannelsesformål, der står beskrevet for gymnasiet. "Uddannelserne skal have et dannelsesperspektiv med vægt på elevernes udvikling af personlig myndighed." (Gymnasiebekendtgørelsen §1, stk 2)

Heri ligger implicit, at det skal ske på et reflekteret og velfunderet grundlag. Her har stx som uddannelsesinstitution en opgave i at udvikle elevernes evne til det, der kan kaldes videnskabelig tænkning, idet "Uddannelsen skal udvikle elevernes evne til faglig fordybelse og deres forståelse af videnskabernes anvendelse. Der lægges i undervisningen vægt på såvel det teoretiske som på fagenes anvendelse til analyse af almene og videnskabsrelaterede problemstillinger." (Gymnasiebekendtgørelsen §5)

Vi som undervisere bidrager altså til en kvalificering af elevernes evne til at tænke videnskabsfagligt gennem en undervisning, hvor eleverne lærer at forholde sig til forskellige aspekter af tilværelsen ud fra forskellige videnskabsfaglige ståsteder – deraf de mange forskellige fag og deres forskellige metodiske og teoretiske tilgange.

Sprogmodel som redskab til at tænke med

I lyset af det overordnede formål om at opbygge og kvalificere elevernes evne til at tænke videnskabsfagligt, er et grundprincip for brug af sprogmodeller på Rysensteen Gymnasium følgende:

Grundprincip

*Brugen af sprogmodeller skal være kendetegnet ved, at det bruges som et redskab til at **tænke med**, modsat en anvendelse der er kendetegnet ved, at det bruges som et redskab til at **tænke for sig**.*

Hvordan bruges en sprogmodel til at tænke med?

For at kunne vurdere, hvorvidt der er tale om, at sprogmodellen tænker for eller med eleven, vil vi gennemgå tre centrale overvejelser, som kan hjælpe læreren med denne vurdering. Overvejelserne kan også i nogen udstrækning bruges til at begrunde valg og fravalg af sprogmodeller over for eleverne.

Den første overvejelse handler om, i hvor høj grad en given brug af sprogmodeller er med til at fordre essentielle tankemæssige dyder. Grundlæggende kan man forstå tænkning som en slags dialog – det kan enten være i form af en indre dialog med sig selv eller i form af en ydre dialog med andre, med en tekst (skrivning og læsning) e.l. I denne kontekst kan vi forstå en sprogmodel som en form for dialogpartner – eller en medtænker om man vil. Svend Brinkmann formulerer i sin bog *Tænk* fire sådanne tankemæssige dyder, som vi finder relevante også en undervisningskontekst. Ifølge Brinkmann har vi " ... alle adskillige

forkerte overbevisninger, men hvis tankens dyder er tilstrækkeligt udviklet, skulle vi gerne være interesseret i at danne sandere tanker og overbevisninger." (Brinkmann, S. (2022): *Tænk – til forsvar for et tankefuldt liv*, Gyldendal)

Den første centrale overvejelse om brug af sprogmodeller på Rysensteen Gymnasium er derfor:

Overvejelse I

At man gør sig overvejelser om, i hvor høj grad brugen af sprogmodeller i en given situation understøtter følgende tankemæssige dyder:

- **Objektivitet:** Evnen til at overskride ens subjektive fordomme.
- **Nysgerrighed:** Lysten til at blive overrasket for at blive klogere.
- **Tvivl:** Villigheden til at overveje gyldigheden af ens eget og andres perspektiv.
- **Grundighed:** Bestræbelsen på fortsat at efterprøve sine overbevisninger.

Inspireret af; Brinkmann, S (2022). *Tænk – til forsvar for et tankefuldt liv*, Gyldendal

Forskellige fagområder og forskellige læringsformål = forskellige former for tænkning

Den anden overvejelse handler om, hvilken form for tænkning, der kendetegner den læringssituation, hvor brugen af sprogmodeller skal vurderes.

Man kan for så vidt sige, at læring er uundgåelig og hele tiden vil finde sted. Det er derfor vigtigt, at man som lærer stiller sig selv spørgsmålet: **Hvad er det, jeg gerne vil have eleverne til at lære i lige præcis denne læringssituation?**

F.eks. vil der med de forskellige videnskabelige retninger, vi repræsenterer gennem vores fag, være mere fagspecifikke læringsformål, der er med til at påvirke formen på den videnskabsfaglige tænkning i forskellige læringssituationer. Dermed vil der også være forskel i, fra fag til fag og fra læringssituation til læringssituation, hvad der kendetegner en hensigtsmæssig og uhensigtsmæssig brug af sprogmodeller.

Her kan det måske give mening at fremhæve to overordnede former for tænkning: En problemløsende tænkning og en meningsdannende tænkning.

TÆNKNINGENS FORM	LÆRINGSFORMÅL
Problemløsende tænkning	At afsøge og efterprøve konkrete svar på konkretiserede problemer. Eksempelvis ved at foretage logiske ræsonnementer og metodiske overvejelser.
Meningsdannede tænkning	At afsøge og efterprøve ikke altid konkrete svar på mere abstrakte spørgsmål. Eksempelvis gennem analytisk læsning og refleksiv skrivning.

Inspireret af; Brinkmann, S (2022). *Tænk – til forsvar for et tankefuldt liv*, Gyldendal

Typisk vil den mere problemløsende tænkning nok gøre sig mere gældende inden for den naturvidenskabelige retning, mens den meningsdannende tænkning nok vil gøre sig mere gældende inden for en humanistisk retning. Dette er selvfølgelig ikke et skarpt skel og vil også afhænge af formålet med den konkrete undervisningssituation.

Alligevel kan det måske hjælpe til at afgøre om sprogmodeller i en given læringssituation bruges til at tænke med eller til at tænke for en. Den anden centrale overvejelse om brug af sprogmodeller på Rysensteen Gymnasium er derfor:

Overvejelse II

At man gør sig overvejelser om, hvilken form for tænkning der kendetegner den lærings-situation, hvor brugen af sprogmodeller skal vurderes.

Forskellige kontekster kalder på forskellige overvejelser

Det betyder imidlertid ikke kun noget, hvilket fag, vi underviser i. Det betyder også noget, hvilken specifik undervisningskontekst, der er tale om. Som lærer – og som faggruppe – bør man overveje, hvilke forskellige retningslinjer der bør være i forskellige undervisningskontekster.

Den tredje centrale overvejelse om brug af sprogmodeller på Rysensteen Gymnasium er derfor:

Overvejelse III

At man gør sig overvejelser om, hvilke betydning den specifikke undervisningskontekst har for brugen af sprogmodeller i:

- **En undervisningssituation**
- **Lektielæsning**
- **Arbejdet med skriftlighed**
- **En prøvesituation** – dette er i høj grad også styret af gældende regler.